

Innhold

FORORD TIL 5. UTGAVE	5
KAPITTEL 1	
HVA ER FOLKERETT?	17
1 Om å definere «folkerett»	17
1.1 Er det nødvendig med en definisjon av folkerett?	17
1.2 Den tradisjonelle definisjon	18
1.3 Andre definisjonsforsøk	18
1.4 Avgrensning mot beslektede områder	19
1.4.1 Interlegal rett	19
2 Folkerettens særpreg	20
2.1 Er folkerett rett?	20
2.2 Suverenitetsprinsippet	21
2.3 Er folkeretten svak og treg?	23
2.4 Er folkeretten demokratisk?	26
2.5 Mannsdominanse	27
2.6 Global eller regional folkerett?	28
KAPITTEL 2	
FOLKERETTENS HISTORIE	30
1 Innledning	30
2 Folkeretten før freden i Westfalen	31
2.1 Antikken	31
2.2 Romertiden	32
2.3 Middelalderen	32
3 Spiren til moderne folkerett	34
3.1 Freden i Westfalen	34
3.2 Kampen om herredømme på havet	36
3.3 Fransk dominans	37
3.4 Forholdene til land utenfor Europa	38
4 Folkeretten på 1800-tallet	38
4.1 Wien-kongressen og «den europeiske konsert»	39
4.2 Imperialismen	40
5 Gjennom to verdenskriger	41
5.1 Fredskonferansene i Haag	41

5.2	Første verdenskrig og Folkeforbundet	42
5.3	Annen verdenskrig og FN	44
6	1945–90: kald krig, avkolonialisering, globalisering	45
6.1	De forente nasjoner	45
6.2	Menneskerettighetene.	45
6.3	Kolonifrigjøring	46
6.4	Kald krig og regionalisering.	48
6.5	Kodifisering av folkeretten.	49
7	Fra 1990 til i dag.	50
7.1	Tøvær	50
7.2	Kampen mot terror	51
7.3	Globalisering	51
7.4	Motreaksjoner.	52
8	Framtidsperspektiver	52

KAPITTEL 3

NORSK RETT OG FOLKERETTEN	55
1 Folkerett og nasjonal rett	55
1.1 Dualisme og monisme	55
1.2 Påvirkninger fra intern rett til folkerett.	56
2 Folkerettens betydning i norsk rett – problemstillingen.	57
3 Norsk retts forrang	59
3.1 Hovedregelen	59
3.2 Folkeretten som supplement til norsk rett	59
3.3 Effektiviseringshensynet	60
3.4 Motstrid mellom norsk rett og folkeretten	61
4 Kravet til transformasjon eller inkorporasjon.	61
4.1 Aktiv transformasjon (gjengivelsesmetoden).	62
4.2 Inkorporasjon (henvisningsmetoden).	62
4.3 Passiv transformasjon (konstatering av rettsharmoni)	64
4.4 Tolkning av inkorporerte folkerettsregler.	65
4.5 Tolkning av de nye grunnlovbestemmelsene	67
5 Presumsjonsprinsippet	68
5.1 Prinsippet innhold.	68
5.2 Innskrenkende fortolkning av norsk rett.	68
5.3 Presumsjonsprinsippet ved traktater.	69
6 Konklusjon	70

KAPITTEL 4

FOLKERETTENS KILDER	71
1 Innledning	71
2 Traktater	73
3 Vedtak av internasjonale organisasjoner	76
4 Sedvanerett	77
5 Almennelige rettsprinsipper	82
6 Rettspraksis	83
7 Rettslig teori	84
8 Rettferdighet og hensiktsmessighet	84

KAPITTEL 5

NÆRMERE OM TRAKTATER	86
1 Innledning	86
2 Inngåelse av traktater	87
3 Reservasjoner	89
4 Registrering og kunngjøring	91
5 Ugyldige traktater	91
5.1 Inkompetanse	91
5.2 Tilblivelsesmangler	92
5.3 Innholdsmangler	93
6 Tolkning av traktater	93
6.1 Generelt	93
6.2 God tro	95
6.3 Ordlyd	95
6.4 Traktater på flere språk	96
6.5 Eldre traktater og dynamisk tolkning	96
6.6 Formål	97
6.7 Supplerende tolkningsmomenter	99
6.8 Etterfølgende traktater og praksis	100
6.9 Andre folkerettsregler	101
7 Endring av traktater	101
8 Opphør av traktater	102

KAPITTEL 6

FOLKERETTENS SUBJEKTER	104
1 Generelt om rettssubjekter	104
2 Statene	106
3 Internasjonale organisasjoner	106
3.1 Mellomstatlige organisasjoner	106
3.2 Ikke-statlige organisasjoner (NGO)	109
3.3 Multinasjonale selskaper	111
4 Etniske og nasjonale grupperinger m.m.	111

4.1	Etniske og nasjonale minoriteter	112
4.2	Frigjøringsbevegelser	115
5	Individer	116
5.1	Utgangspunktet.	116
5.2	Særlig om individenes muligheter til å hevde folkerettslige rettigheter	117
5.3	Direkte folkerettslig ansvar	118
 KAPITTEL 7		
STATSBEGREPET		
1	Statsbegrepets betydning	119
2	Når foreligger en stat i folkerettslig forstand?	119
2.1	De fire grunnkriteriene for statsdannelse	120
2.1.1	Kravet til territorium	120
2.1.2	Kravet til befolkning	121
2.1.3	Kravet til statsstyre (indre selvstyre).	122
2.1.4	Kravet til uavhengighet (eksternt selvstyre)	123
2.2	Er det ytterligere betingelser for statsdannelse?.	124
3	Statsforbund og forbundsstater	126
4	Antarktis	128
5	Etablering og opphør av stater	129
5.1	Nye stater	129
5.2	Opphør av stater	132
5.3	Statssuksesjon.	132
5.3.1	Traktatsuksesjon	133
5.3.2	Gjeldssuksesjon.	136
5.3.3	Overføring av statsborgerskap	136
6	Anerkjennelse av nye stater	137
 KAPITTEL 8		
STATSTERRITORIET OG STATSBORGERNE.		
1	Innledning.	140
2	Erverv av territorium	140
3	Statsborgerne	142
4	Landterritoriet.	143
4.1	Innledning.	143
4.2	Norges landterritorium	143
4.3	Utøvelse av jurisdiksjon	145
4.3.1	Tvangsjurisdiksjon	145
4.3.2	Lovgivningsjurisdiksjon	146
4.4	Andre staters territorium	147

KAPITTEL 9

HAVOMRÅDENE OG VERDENSROMMET	150
1 Innledning	150
2 Indre farvann	152
3 Sjøterritoriet	155
4 Den tilstøtende sone	157
5 Den økonomiske sonen	158
6 Kontinentalsokkelen	162
7 Havområdene rundt Svalbard	164
8 Avgrensning av kontinentalsokkel og 200 mils økonomisk sone . . .	167
9 Åpent hav	168
10 Andre staters soner	170
11 Verdensrommet	171

KAPITTEL 10

STATENES REPRESENTANTER	172
1 Innledning	172
2 Oversikt over hvem som representerer staten	172
2.1 Statsoverhodet	172
2.2 Utenriksministeren	172
2.3 Utenriksstjenesten, diplomatiet	173
2.3.1 Diplomatiets oppbygging	173
2.3.2 Diplomatiets oppgaver	175
2.3.3 Konsulatvesenet	176
2.4 Andre med kompetanse til å binde staten folkerettslig	178
2.4.1 Statsministeren og øvrige regjeringsmedlemmer	178
2.4.2 Embets- og tjenestemenn	178
2.4.3 Militær øverstbefalende	178
3 Anerkjennelse av regjeringer	179
4 Privilegier og immunitet	181
4.1 Hvorfor immunitetsregler?	182
4.2 Stater og statlig eiendom	182
4.2.1 Statlig immunitet	183
4.2.2 Statsskip	187
4.3 Personell immunitet	188
4.3.1 Statsoverhodet	188
4.3.2 Diplomatisk immunitet	190
4.3.3 Konsuler	193
4.3.4 Andre grupper med personlig immunitet	193
4.4 Ambassader	194

KAPITTEL 11

FORBUDET MOT INTERVENSJON OG BRUK AV MAKT	198
1 Innledning	198
2 Forbudet mot intervensjon	198
3 Forbudet mot bruk av makt.	200
3.1 Det historiske utgangspunkt	200
3.2 Traktatfesting av maktforbudet.	200
3.3 Nærmere om forbudets innhold og grenser	202
4 Retten til selvforsvar.	203
4.1 Individuelt selvforsvar	204
4.2 Kollektivt selvforsvar	205
4.3 Forsvar mot internasjonal terrorisme	205
4.4 Preventivt selvforsvar	206
4.5 Inngrep til beskyttelse av egne borgere	207
4.6 Begrensninger i selvforsvarsretten	208
5 Særlig om humanitær intervensjon.	210

KAPITTEL 12

INTERNASJONALE ORGANISASJONER	213
1 Innledning	213
2 Organisasjonenes rettsstilling og betydning	213
3 FN	217
3.1 Innledning	217
3.2 Formål og prinsipper	217
3.3 Medlemskap	219
3.4 FNs hovedorganer – oversikt	220
3.5 Generalforsamlingen	220
3.6 Sikkerhetsrådet	222
3.6.1 Sammensetning	222
3.6.2 Prosedyre.	223
3.6.3 Kompetanse.	224
3.6.4 FN-pakten kap. VI	225
3.6.5 FN-pakten kap. VII	225
3.6.6 FN-pakten kap. VIII	230
3.7 Det økonomiske og sosiale råd.	230
3.8 Sekretariatet	231
3.9 FNs særorganisasjoner	231
4 Kontroll av organisasjoner	232

KAPITTEL 13

INTERNASJONALE MENNESKERETTIGHETER	234
1 Innhold og utvikling	234
2 Menneskerettighetenes plass i folkeretten	235
3 FN og menneskerettighetene	237
3.1 Verdenserklæringen av 1948	237
3.2 Konvensjonene av 1966	238
3.2.1 Sivile og politiske rettigheter	239
3.2.2 Økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter	241
3.3 Tortur	242
3.4 Konvensjoner til beskyttelse av særlige grupper eller interesser.	244
3.4.1 Rasediskriminering	244
3.4.2 Kvinner	245
3.4.3 Barn	246
3.4.4 Funksjonshemmede	246
3.4.5 Urfolks rettigheter	247
3.5 Håndheving av FNs menneskerettighetsråd	248
4 Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen	249
4.1 Bakgrunn	249
4.2 Det materielle innhold	250
4.3 Kontrollapparatet	250
4.3.1 Statsklager og individklager	251
4.3.2 Saksgangen i klagesaker	251
5 Debatten om menneskerettighetene	253

KAPITTEL 14

KRIGENS FOLKERETT	255
1 Innledning	255
1.1 Har det noen hensikt med rettsregler om krig?	255
1.2 Haag-regler og Genève-regler	256
1.2 Humanitet kontra militær nødvendighet	257
1.3 Martens-formelen og folkerettslig sedvanerett	257
2 Reglens virkeområde	258
2.1 Krig eller væpnet konflikt	258
2.2 Interne konflikter	260
3 Haag-reglene	261
3.1 Eldre våpenforbud	261
3.1.1 St. Petersburg-deklarasjonen	261
3.1.2 Ekspanderende prosjektiler	262
3.1.3 Gass, gift og bakteriologiske våpen	262
3.2 Forbud mot visse konvensjonelle våpen	263
3.2.1 1980-konvensjonen	263

3.2.2	Brannvåpen	263
3.2.3	Miner og minefeller	263
3.2.4	Laservåpen	264
3.2.5	Krigslevninger	264
3.2.6	Klasevåpen	265
3.3	Atomvåpen	265
4	Genève-reglene	267
4.1	Genève-konvensjonene av 1949	267
4.1.1	Syke og sårede	268
4.1.2	Krigsfanger	269
4.1.3	Sivile	270
4.1.4	Tilleggsprotokollene av 1977	270
5	Beskyttelse av naturmiljøet	271

KAPITTEL 15

INTERNASJONAL STRAFFERETT	273
1 Innledning	273
1.1 Utgangspunkt: Straff er en nasjonal oppgave	273
1.2 Behovet for internasjonalt samarbeid	273
2 Den nasjonale strafferetts territoriale rekkevidde	274
3 Utlevering og gjensidig samarbeid	275
3.1 Gjensidig hjelp	275
3.2 Utlevering og arrestordre	276
4 Internasjonale straffedomstoler før ICC	278
4.1 Nürnberg- og Tokyo-tribunalene	278
4.2 Jugoslavia- og Rwanda-domstolene	278
5 Den internasjonale straffedomstol (ICC)	280
5.1 Bakgrunn	280
5.2 Domstolens oppbygging	281
5.3 Straffebestemmelsene	281
5.3.1 Folkemord	281
5.3.2 Forbrytelser mot menneskeheten	282
5.3.3 Krigsforbrytelser	282
5.3.4 Aggresjonsforbrytelser	282
5.3.5 Forbud mot visse våpentyper	283
5.4 Hvilke saker kan ICC behandle?	283
5.4.1 Jurisdiksjonsgrunnlag	283
5.4.2 Utløsningsmekanismene	284
5.4.3 Komplementaritetsprinsippet	285
5.5 Domstolens praksis	285

KAPITTEL 16

INTERNASJONAL MILJØRETT	287
1 Innledning	287
2 Forbudet mot å volde skade utenfor eget territorium	288
3 Samarbeidsplikt ved miljøskader	292
4 Først var-prinsippet	294
5 Bærekraftig utvikling	295
6 Miljøkonvensjoner	296
7 Miljø som menneskerettighet	298

KAPITTEL 17

INTERNASJONAL HANDELS-, INVESTERINGS- OG FINANSRETT	300
1 Innledning	300
2 Kort historisk tilbakeblikk – fra GATT til WTO	301
3 WTO	303
3.1 Organisasjonsstruktur	303
3.2 Tvisteløsning	304
3.3 Tilsyn og kontroll	305
4 Hovedpunkter i det materielle regelverket	305
4.1 Bestevilkårsbehandling	306
4.2 Nasjonal behandling	306
4.3 Handel med varer	307
4.4 Handel med tjenester (GATS)	307
4.5 Handel med immaterielle rettigheter (TRIPS)	308
4.6 Offentlige anskaffelser	308
5 Investeringsbeskyttelse	308
6 Det internasjonale pengefond (IMF)	310
7 Verdensbanken	310
8 Samspillet mellom handel og utvikling	311

KAPITTEL 18

RETTSBRUDD OG ANSVAR	313
1 Innledning	313
2 Det objektive folkerettsbrudd	314
3 Ansvarsfrihetsgrunner	316
4 Hvilke handlinger hefter staten for?	317
5 Hvem kan gjøre ansvar gjeldende?	318
6 Mottiltak	320
7 Ansvarets innhold	322
8 Vurdering	323

KAPITTEL 19

TVISTELØSNING	325
1 Innledning	325
2 «Good offices» («bona officia») og mekling	326
3 Undersøkelseskommisjoner	326
4 Forliksbehandling	327
5 Voldgift	328
6 Internasjonale domstoler	329
7 Den internasjonale domstol (ICJ)	331
7.1 Rettens sammensetning	332
7.2 Parter	332
7.3 Jurisdiksjon	333
7.3.1 Gjensidig aksept av Domstolens kompetanse	333
7.3.2 Forbehold	334
7.3.3 «Admissibility»	335
7.4 Behandlingen av den enkelte sak	336
7.5 Avgjørelsene	337
7.6 Tvangsfullbyrdelse og anke	338
7.7 Rådgivende uttalelser	339
8 Vurdering	340
 FORKORTELSER	 343
 LITTERATUR	 346
 DOMSREGISTER	 348
 TRAKTATREGISTER	 353
 STIKKORDREGISTER	 358